Franz Marijnen directeur is. Het wordt zijn laatste publieke rol als acteur, in *Het huis van Labdakos* van Hugo Claus. Franz Marijnen regisseert en Alex van Royen speelt de rol van Laïos. Van dan af was hij enkel nog actief als docent aan het RITCS, waar hij – vergeefs – het leerprogramma trachtte te veranderen.

Wim De Mont

Dur' Alex, Sed Lex

Het jaar heette 1969 en aan de Naamsestraat in Brussel stond nog iets wat op een toneelschool leek. Naast de Ad Valvas werden wekelijks lesroosters uitgehangen waarop de theaterstudent kon vernemen hoe laat en in welk hok hij les zou krijgen van mensen als *Jo Dua, Tone Brulin, Carlos Tindemans* of *Franz Marijnen*. De school was nog niet getroffen door de totale bloedloosheid die vandaag nog kan bezichtigd worden op het aangezicht van directeur Denayer (een boef met even weinig visie als talent) en in de wandelgangen werd nog meer over toneel gesproken dan over diploma's.

Of over hoe bruin de billen waren in verband met de voor die middag aangekondigde eerste les van *Alex Van Royen*. Vierdejaars hadden boven de lauwe soep van het studentenrestaurant al homerische verhalen over Van Royen verteld: hoe streng hij was, hoe hard, hoe onrechtvaardig. We moesten één voor één vooraan gaan staan in wat met veel goede wil 'de toneelzaal' werd genoemd en er met luide stem vertellen wie we waren en waarom we in godsnaam wel dachten aan het toneel te moeten gaan. Of we onze afwijkingen niet privé konden laten behandelen, zei hij. Een grap? Niemand durfde lachen. Eén jongen had nog een afwijking meer: hij kwam uit Jabbeke. Hij ging trillend voor de klas staan en raasde met bange stem zijn cirriculum af, waarna hij met grote ogen achterin de klas Alex Van Royen zocht, die half in het donker zat. De student wachtte op een oordeel. Het kwam, bulderend: "Ga de poldergrond uit je mond spoelen, en probeer dan nog een keer!" Later zouden we daarop allemaal variaties leren kennen: "Ga op het dak zitten!", "Word kruidenier!", "Het leger vraagt vrijwilligers!" en als we het echt te bont maakten gebeurde het niet zelden dat hij de klasdeur achter zich dichttrok en pas een week later opnieuw verscheen, vriendelijk lachend, met drie boeken onder de arm, die we maar eens moesten lezen, het zou ons goed doen.

Wie de eerste stormen doorstond en gratie vond in Alex' ogen ontdekte een buitengewoon intelligente, buitengewoon gevoelige, buitengewoon pedagogisch onderlegde theaterman die letterlijk *alles* over had voor de opleiding van jonge mensen die bij zichzelf de 'afwijking' ontdekt hadden de spektakelkunst te willen bedrijven. Alex Van Royen heeft mij en vele anderen ongetwijfeld geleerd wat een stuk was, en een scène, en één woord in die scène. Wat een rol was, en een stem. Dat een stem deel van een lijf was, en dat het lijf van een acteur niet tegen maar in een decor moet bewegen. Dat theatermaken niet van acht tot tien gebeurt maar van nul tot vierentwintig. En dat er buiten het theater ook nog een paar andere dingen bestaan. Dames en dure whisky, bijvoorbeeld. En dat Chinezen waar Chinezen komen de beste Chinezen zijn.

Alex Van Royen was geen populair man. Dat wil vertaald zeggen: hij likte geen zolen, hij deelde geen ongemeende complimenten uit, hij heulde niet met politiek krapuul, hij verhuurde zijn talent niet voor een habbekrats aan theaterfabriekjes. Hij noemde minister Van Mechelen in het openbaar "die smeerlap met zijn vlinderdasje", hij uitte in de klas kritiek op de leiding van het RITCS en stond vaak op Amsterdamse planken, wat door een mindere RITCS-docent in een onbewaakt ogenblik ooit getaxeerd werd als "landverraad".

Verraad was: het manifest *T'68* niet au sérieux nemen (maar het kan nog goed gemaakt worden: wil iemand er een overdruk van maken en op het bureau van de nieuwe dynamische minister leggen? Het is nog altijd geldig). Verraad was: Alex Van Royen in de kou laten staan toen hij in 1977 met een zeer zinnig alternatief kwam voor de volledig vastgeroeste en steriele structuur van het RITCS. Verraad was: geen enkele Vlaamse krant die na het plotse overlijden van Alex Van Royen vorige maand een kwartverslag van een kermiskoers wilde inruimen om tenminste posthuum aan de man te geven waar hij recht op had. Wie na ons komt moet weten dat Alex Van Royen één van de vijf acteurs geweest is die het na-oorlogse Vlaanderen heeft voortgebracht. Dat Alex Van Royen een hele generatie theatermakers in dit land grondig en gunstig beïnvloed heeft, ondanks het RITCS, en dat hij, wie hem bezocht in zijn ruim appartement aan de Mechelsesteenweg te Antwerpen, zo royaal volgoot met Chivas Regal dat hij geen slecht mens kon zijn. Salut, Alex. Merci, Alex.

Marc Didden

In Memoriam Alex Van Royen

Les krijgen van Alex Van Royen was oorlog.

Geen tactische oorlog, wel een lijf-aan-lijf-gevecht.

Voortdurend geërgerd, opstandig, uitdagend maar vaak ook zelf gekwetst, zichzelf kwetsend.

Beelden, herinneringen, gemiste kansen.

Mijn angst voor deze man die zoals weinig andere acteurs steeds monumentaal was in elke houding, elke beweging.

Hoe oud hij al was toen hij vijftig was.

Altijd les geven met de vensters open, zomer en winter.

Zijn vaste uitdrukking: "Ze maken je Aziatisch af."

De rusteloosheid waarmee hij het RITCS wou veranderen.

Huilend in het buffet van Brussel Centraal na een urenlang gesprek over theater.

Hij was ervan bezeten, zijn appartement was een door het theater ingenomen vesting. Ook daar ergernis over de meid die volgens hem de sierobjecten (loodzwaar allemaal) verkeerd terugzette.

Een afspraak om half acht 's morgens.

Alex Van Royen liet sporen na.

Ik wou dat ik kon zeggen dat hij mijn leermeester was, maar dat was hij net niet.

Wel bezorgde hij me het mooiste theatermoment dat ik tot vandaag mocht beleven. Het was de namiddag dat hij de geluidsbanden liet horen van *Vrijdag* van Hugo Claus waarin hij Georges speelde. Elke zin, elke klank met een levensgevaarlijke precisie. Toen wist ik dat in het theater ontroering geprogrammeerd moest worden en dat ik ontroerd kon worden.

Ivo Van Hove